

Justitieombudsmannen
Per Lennerbrant

Datum 2022-05-02
Dnr R 7-2022

1 (2)

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (SOU 2022:1)

(Ju2022/00245)

Riksdagens ombudsmän (JO) har inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet. Utifrån de aspekter som JO i första hand har att beakta vill jag föra fram följande.

Det föreslagna tillägget i 32 § LUL

I 32 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) föreslås en reglering om den misstänktes och det juridiska biträdets rätt till insyn i en s.k. § 31-utredning. Det anges i författningskommentaren att startpunkten för insyn i en sådan utredning ska vara att förhör har hållits med det misstänkta barnet. För att underlätta tillämpningen av bestämmelsen vore det önskvärt om detta kom till uttryck även i lagtexten.

Den föreslagna bestämmelsen i 38 a § LUL

I bestämmelsen föreslås att det ska bli möjligt att undanröja en bevistaledom om det, efter att domen fått laga kraft, visar sig att den misstänkte var straffmyndig vid gärningen.

Jag har inte någon invändning i och för sig mot att det ska vara möjligt att undanröja en bevistaledom. Den föreslagna bestämmelsen har dock getts en något märklig utformning. I stället för att vara en handlingsregel för rätten i fråga om förutsättningarna för undanröjande, vilket hade varit det naturliga, reglerar bestämmelsen när åklagaren får göra en ansökan (jfr bestämmelsen om undanröjande av strafföreläggande och ordningsbot, 59 kap. 6 och 10 §§ rättegångsbalken).

Det kan också finnas skäl för en tydlig reglering av vad åklagarens ansökan ska innehålla.

Sammanfattningsvis finns det behov av ytterligare analys av den föreslagna regleringen.

Uppgifter som det misstänkta barnet har lämnat under en § 31-utredning

I betänkandet anges att sedan en dom avseende bevistalan undanröjts och tingsrätten avvisat den väckta bevistalan står det åklagaren fritt att inleda en förundersökning avseende brottsmisstankarna och därefter, om bevisläget tillåter, väcka åtal. Vid en sådan förundersökning bör vad som kommit fram i den tidigare § 31-utredningen tas tillvara i så stor utsträckning som möjligt.

Som har konstaterats i betänkandet har dock en § 31-utredning och en förundersökning olika bakomliggande syften. En § 31-utrednings huvudsakliga syfte är att klarlägga händelseförloppet och utgöra underlag för vilka insatser inom socialtjänsten som kan vara aktuella för barnet. En förundersökning syftar till att utreda vem som kan misstänkas för brottet, men också ligga till grund för eventuellt åtal och lagföring.

Med tanke på de nu nämnda skillnaderna har uppgifter från den misstänkte under en § 31-utredning lämnats under andra premisser än vad som är fallet vid en förundersökning. Även om den unge, i enlighet med vad som följer av 32 a § LUL, har företrätts av ett juridiskt biträde under utredningen finns en risk för att de rättssäkerhetsgarantier som gäller vid en förundersökning inte har iakttagits. Frågan behöver analyseras i den fortsatta beredningen.

De föreslagna ändringarna i 48 kap. rättegångsbalken

Enligt vad som föreslås i betänkandet ska strafföreläggande också kunna avse ungdomstjänst.

Regelverket kring barn som misstänks för brott är tänkt att tillgodose barnets behov av inte bara en snabb, utan även en rättssäker, rättsprocess. Som utredningen framhåller kan påföljdssystemet för unga lagöverträdare i det enskilda fallet kräva svåra överväganden. Ett viktigt beslutsunderlag vid påföljdsbestämningen utgörs av uppgifter som den unge och dennes vårdnadshavare lämnar om den unges personliga förhållanden i samband med huvudförhandlingen. Därtill kommer att ungdomstjänst kan användas som påföljd för brott med höga straffvärden. Nu nämnda omständigheter talar för att ungdomstjänst ska beslutas av domstol. Det är tveksamt om de effektivitetsskäl som utredningen anför är skäl nog för att frångå gällande ordning.

Inför upprättandet av detta yttrande har jag samrått med justitieombudsmännen Thomas Norling och Katarina Pahlsson, som har tillsyn över socialtjänsten respektive de allmänna domstolarna.